

REDACTIONEEL

Veronica Vasterling, Iris van der Tuin en Jantine Oldersma

Begin jaren tachtig kwamen er centra voor Vrouwenstudies aan de Nederlandse universiteiten, even later gevolgd door Vlaamse universiteiten, en vanaf die tijd werd de vraag wat vrouwen van de wetenschap te verwachten hebben dan ook actueel. Zou de feministische onderzoek(st)er het helemaal anders doen? Of was wetenschap – zelfs in handen van feministen – toch gewoon Wetenschap? Kon een epistemologie alleen feministisch worden genoemd als de ‘eigen ervaring’ van zowel onderzoeker als onderzochte prominent aanwezig waren, of was enige afstandelijkheid juist een vereiste? Sandra Harding probeerde in 1986 enige lijn te brengen in de discussies. Zij onderscheidde in *The science question in feminism* drie stromingen: standpuntdenken, postmodernisme en feministisch empiricisme. Zij pleitte voor het eerste: niet alleen een kritiek op ‘slechte wetenschap’, zoals het feministische empiricisme voorstelde, maar een herwaardering van alle wetenschap. Het normale, ‘mannelijke’ model van onderzoek doen, zou moeten worden verworpen en een ‘vrouwelijk’ model zou moeten worden ontwikkeld. Eventueel zou het standpuntdenken moeten worden aangevuld met postmoderne perspectieven: vanwege de verschillen tussen vrouwen onderling bestaat één manier van vrouwelijk kennen niet.

Methodologisch zou feministisch onderzoek dus vernieuwend moeten zijn. Na dertig jaar feministisch onderzoek kunnen we concluderen dat het feministisch empiricisme in de epistemologische literatuur nog steeds uit de gratie is, maar de praktijk ziet er vaak anders uit. Nieuwe methodologieën, waar feministisch standpuntdenkers en postmo-

derne feministen in de beginjaren van Vrouwenstudies van droomden, blijken schaars te zijn. Methodologische experimenten uit de beginjaren – denk aan actie-onderzoek – zijn in onbruik geraakt.

We kunnen ons ook afvragen hoe het gesteld is met de praktische vertaling van onze theoretische discussies. Kritiek op het binaire gender begrip, bijvoorbeeld, lijkt zich alleen vertaald te hebben in een verschuiving in het ‘object’ van feministisch onderzoek – onderzoek onder transgenders en transseksuelen wint aan terrein. Een methodologische vertaling van een niet-binaire visie op gender blijft in de sociale- en gedragswetenschappen echter achterwege: daar is m/v onverminderd populair.

Epistemologische discussies mogen slechts langzaam doordringen in de onderzoekspraktijk, toch zijn er levendige debatten gaande. Hardings classificatie van feministische epistemologieën wordt inmiddels van allerlei kanten bevraagd en vernieuwd. Zo zijn er de ‘neomaterialisten’ en ‘postpositivistisch realisten’. Het strikte onderscheid tussen Anglo-Amerikaans sociologisch geïnspireerd Genderstudiesonderzoek en Frans linguïstisch en psychoanalytisch geïnspireerd onderzoek is inmiddels ongedaan gemaakt in succesvolle combinaties.

In dit themanummer van het Tijdschrift voor Genderstudies laten we een aantal auteurs aan het woord die volop meedoen in de internationale discussies op dit terrein. In het openingsartikel legt Iris van der Tuin uit wat ‘neomaterialisme’ is. Baukje Prins legde in haar proefschrift *The standpoint in question*

uit 1997 de vinger op de zere plek van het standpuntdenken. Prins gaf aan dat deze materialistische epistemologie gestoeld is op een cirkelredenering. Om sociaal-culturele ongelijkheden tussen mannen en vrouwen en tussen vrouwen onderling te onderzoeken wordt van deze ongelijkheden uitgegaan op basis van een (hegeliaanse) epistemologie die stelt dat een sociaal nadeel een epistemologisch voordeel inhoudt. Het standpuntdenken produceert daarnaast weinig verrassende onderzoeksuitkomsten. Sinds enkele jaren is de feministisch-materialistische epistemologie echt aan het verschuiven. Het nieuwe materialisme, ontwikkeld door bijvoorbeeld Rosi Braidotti, herwaardeert 'verschil' en maakt het minder sociaal-cultureel of discursief (lees hier: talig). Op deze manier kunnen we met minder epistemologische vooronderstellingen toe, kunnen specifiekere onderzoeksvragen gesteld en verrassender uitkomsten worden geboekt. Van der Tuin legt uit hoe deze nieuwe epistemologie eruit ziet en wie haar voornaamste voorstanders zijn.

Gerrie Strik gaat in *Voorbij de resisting reader. De poëtica van de vegetatieve ziel in Hella Haasse* in debat met de iconen van de literaire analyse. Toepassing van het concept van de *resisting reader*, ontwikkeld door onder anderen Mieke Bal en Maaïke Meijer, pakte slecht uit voor de waardering van het werk van Hella Haasse. Haar aandacht voor natuurbeschrijvingen waarin passieve hoofdpersonen zich wentelen in zelfreflectie werden beschouwd als tekenend voor een auteur met een weinig geëmancipeerd bewustzijn. Strik presenteert een andere manier van lezen, gebaseerd op Bachelard, en vraagt zich af of dit terecht is. Het epistemologisch voordeel van het 'verzet' van de feministische lezer wordt in haar artikel bevraagd en hervormd.

Veel feministen mogen zich bezig houden met 'science as usual', statistiek hoort daar vaak toch niet bij. Niels Spierings vindt dat

jammer en onterecht. In *Een nieuwe kijk op kwantitatieve methoden in feministisch onderzoek* gaat hij nog eens na wat ook weer de bezwaren van feministen waren tegen kwantitatieve onderzoeksmethoden. Hij beargumenteert dat die ofwel onterecht zijn, ofwel te ondervangen door het toepassen van geavanceerde onderzoekstechnieken. Spierings stelt zich dus op het standpunt van het post-positivistische realisme.

In dit nummer staat ook een aantal foto's van vrouwen die werden geïnterviewd voor Aletta's project 'CPN-vrouwen in de oorlog' dat werd uitgevoerd door Josien Pieterse. De interviews zijn opgenomen op video om de beelden een eigen verhaal te laten vertellen; in die zin passen ze bijzonder goed in een nummer over epistemologie.

De themaredactie wil met deze aflevering van het Tijdschrift laten zien dat de feministische epistemologie nog lang niet is uitgesproken.